

การพัฒนาสังคมตามทิศทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการภาครัฐของไทย

Social Development According to the Direction of Driving

the Government Action Plan of Thailand

ธีระพงษ์ ทศวัฒน์

Teerapong Tossawut

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

Rajabhat Rajanagarindra University

E-mail: tteerapong10@gmail.com

Received: Mar 18, 2023; Revised: Apr 6, 2023; Accepted: Apr 11, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นบทความวิชาการ มุ่งเสนอแนวคิดการพัฒนาสังคมตามทิศทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการภาครัฐ โดยอธิบายถึง 1) การพัฒนาศักยภาพคนและสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวอย่างยั่งยืน มีการขับเคลื่อนพัฒนาศักยภาพ และโอกาสของคนรุ่นใหม่ สร้างความรู้ ทักษะความสามารถ และขับเคลื่อนการสร้างเสริมความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว 2) การสร้างโอกาสและยกระดับการคุ้มครองทางสังคมสำหรับคนทุกช่วงวัย ขับเคลื่อนงานในมิติใหม่โดยมีเป้าหมาย คือ ทุกครอบครัว เข้าถึงการคุ้มครองทางสังคม ลดความยากจน และสร้างที่ยั่งยืน 3) การพัฒนาทุนทางสังคม มีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม เสริมเศรษฐกิจฐานรากสู่การเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาที่ยั่งยืน ส่งเสริมการลงทุนทางสังคมในรูปแบบใหม่ ปรับกลไกการขับเคลื่อนงานเชิงพื้นที่ที่มุ่งเน้นการพัฒนาสังคมแบบองค์รวม เสริมสร้างพลเมืองที่มีส่วนร่วม พลเมืองตื่นรู้ และสังคมที่ยั่งยืน 4) การมุ่งพัฒนาองค์กรให้มีสมรรถนะและผลสัมฤทธิ์สูงเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล ขับเคลื่อนการพัฒนาหลักสูตร สมรรถนะด้านดิจิทัลสำหรับข้าราชการและบุคลากรภาครัฐให้เข้าสู่กรอบมาตรฐานหลักสูตรในยุคดิจิทัล สรุปได้ว่าภาครัฐมีการกำหนดทิศทางการพัฒนาสังคมตามทิศทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการภาครัฐของไทย รับฟังความคิดเห็นของประชาชนเพื่อสร้างนโยบายทิศทางการพัฒนาสังคมตามทิศทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการ ภาครัฐควรเร่งรัดการดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย และมุ่งเน้นส่งเสริมให้ทุกช่วงวัยมีศักยภาพอย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: การพัฒนาสังคม ทิศทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการ การบริหารราชการภาครัฐ

Abstract

This article is an academic article aims to present the concept of social development in accordance with the direction of driving the government action plan by explaining 1) Developing human potential and strengthening the family institution in a sustainable manner There is a drive to develop the potential and opportunities of the new generation, creating knowledge, skills and abilities. and drive the strengthening of the family institution. 2) Creating opportunities and enhancing social protection for people of all ages Driving work in a new dimension with the goal of providing every family with access to social protection, poverty reduction and sustainability. 3) Development of social capital Participatory processes are created. Supporting the grassroots economy to become a partner for sustainable social development Promote social investment in new ways Adjust the mechanism to drive spatial work that focuses on holistic social development. Empowering engaged citizens Awakened citizens and sustainable society 4) Aiming to develop the organization to have high competency and achievement to support changes in the digital age. Driving the development of digital

competency courses for civil servants and government personnel to fit into the curriculum standard framework in the digital age. In conclusion, it can be concluded that the government sector has determined the direction of social development according to the direction of driving the action plan of the public sector in Thailand. Listen to the opinions of the people to create policies, directions for social development in accordance with the direction of driving the government action plans. The government should accelerate the implementation of various project activities to cover all target groups. and focusing on promoting all ages to have appropriate potential.

Keywords: Social development, Directions for driving government action plans, Public administration

บทนำ

การจัดทำแผนปฏิรูปราชการระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) ภาครัฐได้คำนึงถึงทิศทางการพัฒนาระดับประเทศระดับภูมิภาค และระดับโลก อันได้แก่ ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม และด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ด้านการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต ด้านการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม ด้านพลังทางสังคม ด้านความเสมอภาค และหลักประกันทางสังคม ด้านการบริการประชาชน และประสิทธิภาพภาครัฐ และด้านการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม ด้านไทยมีพื้นที่และเมืองอัจฉริยะที่น่าอยู่ ปลอดภัย เติบโตได้อย่างยั่งยืน มีความยากจนข้ามรุ่นลดลงและคนไทยทุกคน มีความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอ เหมาะสม มีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต และมีภาครัฐที่ทันสมัยมีประสิทธิภาพและตอบโจทย์ประชาชน และกรอบการดำเนินงานการขับเคลื่อนงานผ่านอนุสัญญา พันธกรณี และเป้าหมายที่เป็นสากล อาทิ เป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืนที่จะต้องบรรลุภายในปี พ.ศ. 2573 ซึ่งเป้าหมายที่มีความเกี่ยวข้อง คือ ขจัดความยากจน สร้างความเท่าเทียมทางเพศสตรีและเด็กหญิงทุกคน ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สร้างเมืองและการตั้งถิ่นฐานที่ปลอดภัย และสังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยก (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2566) แนวทางการพัฒนาสังคมเป็นทิศทางและแนวโน้มที่น่าจะเป็นของเส้นทางสู่การตอบโจทย์ที่กำหนดในผลลัพธ์ที่พึงปรารถนา โดยอาศัยรากฐานทางหลักคิดที่เกี่ยวข้องในแต่ละทฤษฎีปรัชญาและแนวคิด มาหาหนทางที่เป็นไปได้ในการปฏิบัติเพื่อปรับใช้ในการเน้นการปฏิบัติว่าอะไรเป็นประเด็นที่สำคัญ ด้วยการนำมาวิเคราะห์ว่าจะกำหนดประเด็นสำคัญที่บูรณาการกันแล้วสามารถตอบโจทย์ว่าจะทำอย่างไรในการบรรลุเป้าหมาย เพื่อใช้เป็นการกำหนดทางการพัฒนาสังคมที่เกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพมากที่สุด ในการตอบสนองความคาดหวังของสมาชิกในสังคม โดยการศึกษาแนวทางการพัฒนาสังคม ควรมีการศึกษาแนวทางพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาสังคม (ดิเรก ฤกษ์ห่วย, 2552)

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมยังพบปัญหาความยากจนตื้อต่อเนื่อง แต่การกระจายรายได้แย่ง ศักยภาพของชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น การเข้าถึงบริการภาครัฐที่มีคุณภาพยังไม่ทั่วถึง ทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข และการเข้าถึงแหล่งทุน การคุ้มครองทางสังคมยังไม่ทั่วถึงและครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานนอกระบบ ความเหลื่อมล้ำด้านการถือครองที่ดิน ปัญหากระบวนการยุติธรรมนำไปสู่ความไม่เป็นธรรมในสังคม โครงสร้างทางภาษีไม่สนับสนุนการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม ลักษณะบางประการของครัวเรือนทำให้เกิดการส่งผ่านปัญหาการกระจายรายได้จากรุ่นสู่รุ่น (นุชจรี วงษ์สันต์, 2559) ปัญหาระเบียบบริหารแบบราชการมีลักษณะของความล่าช้า ปัญหาของการคอร์รัปชัน การทำงานไม่ประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ลักษณะดังกล่าวจะพบในหน่วยราชการมากกว่าหน่วยงานของเอกชน ปัจจัยต่าง ๆ ของการพัฒนาของการเปลี่ยนไปสู่ระเบียบบริหารแบบราชการยังไม่ได้เหมาะสมอย่างเต็มที่ จึงทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ส่วนในประเทศที่พัฒนาแล้วได้มีการพัฒนาระเบียบบริหารแบบราชการอย่างรัดกุมและมีประสิทธิภาพทำให้ปัญหาต่าง ๆ ลดน้อยลง กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม อาจกล่าวได้ว่าลักษณะของกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแล้วมีเหตุสืบเนื่องถึงกันและส่งผลกระทบต่อนุมชนท้องถิ่นทั้งสิ้น กระแสของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่นปัจจุบัน อาทิ กระแสทุนนิยม กระแสการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย กระแสการเชื่อมโยงสื่อสารเครือข่ายทางสังคม เป็นต้น ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงมี

ความสลับซับซ้อนมากขึ้นและมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับส่วนต่าง ๆ ที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองการปกครอง ที่ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อชุมชนท้องถิ่น และปัญหาการพัฒนาสังคมตามทิศทางการขับเคลื่อนแผนปฏิรูปราชการภาครัฐ ซึ่งจำเป็นต้องมีการปรับตัว เพื่อการดำรงอยู่และพัฒนาต่อไป (ณัฐรุณี ทรัพย์อุบลมภ์, 2560) ในขณะที่ Waterston (1969) ได้กล่าวถึง ความล้มเหลวของการขับเคลื่อนแผนปฏิรูปราชการภาครัฐ คือ 1) การกระจายทรัพยากร การควบคุมการเงินไม่ดีพอ 2) การขาดวินัยในการบริหารโครงการ 3) งานเตรียมการโครงการไม่เพียงพอ 4) ขาดการควบคุมงานวิศวกรรม สำหรับโครงการที่ต้องอาศัย ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางในการให้คำปรึกษา 5) ความล่าช้าทางด้านการบริหารและขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินโครงการ ดังนั้นสังคมจึงมีความจำเป็นต้องนำกระบวนการขับเคลื่อนแผนปฏิรูปราชการภาครัฐ ตลอดจนแนวคิดมาพัฒนาในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาตั้งแต่การตัดสินใจ การออกแบบโครงการ การวางแผนและการดำเนินงานตามแผน การตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือโดยข้อมูลด้านสังคมที่องค์กร หรือหน่วยงานภายนอกอื่น ๆ เก็บรวบรวมมาได้ การให้ความช่วยเหลือและให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีท้องถิ่น และการประเมินผลโครงการ (Cernea, 1991) การขับเคลื่อนแผนปฏิรูปราชการภาครัฐด้วยการนำโครงการไปสู่การปฏิบัติ ต้องมีทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ ต้องมีความสามารถรวบรวม ควบคุมและจัดการทรัพยากรที่มีเพื่อให้บรรลุสิ่งที่ต้องการในการขับเคลื่อน (Conyer and Hills, 1984)

เนื้อหาบทความวิชาการฉบับนี้ มุ่งเสนอแนวคิดการพัฒนาสังคมตามทิศทางการขับเคลื่อนแผนปฏิรูปราชการภาครัฐ คือ การพัฒนาศักยภาพคนและสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวอย่างยั่งยืน การสร้างโอกาสและยกระดับการคุ้มครองทางสังคมสำหรับคนทุกช่วงวัย การพัฒนาทุนทางสังคม สร้างการมีส่วนร่วม เสริมเศรษฐกิจฐานรากสู่การเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน และการมุ่งพัฒนาองค์กรให้มีสมรรถนะและผลสัมฤทธิ์สูงเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล ดังนี้

การพัฒนาศักยภาพคนและสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวอย่างยั่งยืน

ทิศทางการขับเคลื่อนแผนปฏิรูปราชการเน้นเป้าหมายคนทุกช่วงวัยได้รับโอกาสและการพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่ และครอบครัวไทยมีความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งพาตนเองได้ แนวทาง/กลยุทธ์ พัฒนาทักษะสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับคนทุกช่วงวัย ส่งเสริมให้กลุ่มเปราะบางทุกกลุ่ม ทุกช่วงวัย ได้รับการพัฒนาศักยภาพ ทักษะอาชีพ สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจเพื่อสร้างรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต เตรียมความพร้อมในการพัฒนาคนเพื่อเข้าสู่สังคมสูงวัย และพัฒนาทักษะผู้สูงอายุให้มีคุณภาพเหมาะสมตามช่วงวัย ส่งเสริมการสร้างครอบครัวและเตรียมความพร้อมของพ่อแม่ ผู้ปกครองให้มีทักษะในการเลี้ยงดูบุตรหลาน และส่งเสริมการสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรต่อครอบครัว ให้สถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2566ข)

การขับเคลื่อนการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต ประกอบด้วย 1) สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ มีแนวทางในการพัฒนาที่เน้นสร้างความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย ส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมองค์กรภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครอบครัว และชุมชน ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีความเชื่อมโยง และบูรณาการข้อมูลด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระหว่างภาคีการพัฒนาต่าง ๆ 2) การพัฒนาเด็กตั้งแต่ช่วงการตั้งครรภ์จนถึงปฐมวัย มีแนวทางในการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมทั้งสุขภาวะ เจตคติความรู้และทักษะให้แก่พ่อแม่ก่อนการตั้งครรภ์ การพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีสุขภาวะที่ดีและสมวัย พร้อมทั้งพัฒนาการ สมรรถนะ และคุณลักษณะที่ดีสมวัยทุกด้าน 3) การพัฒนาช่วงวัยเรียน/วัยรุ่น มีแนวทางในการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ทั้งทักษะด้านภาษา ศิลปะ และความสามารถ ในการใช้เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัดและความสนใจ การวางแผนชีวิตและวางแผนการเงิน ตลอดจนทักษะที่เชื่อมต่อกับโลกการทำงานในทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนระบบบริการสุขภาพและอนามัยที่เชื่อมต่อกันระหว่างระบบสาธารณสุขกับโรงเรียนหรือสถานศึกษา 4) การพัฒนาและยกระดับศักยภาพวัยแรงงาน มีแนวทางในการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการยกระดับศักยภาพ ทักษะและสมรรถนะของคนในช่วงวัยทำงานให้มีคุณภาพ

มาตรฐาน ตลอดจนสนับสนุนสู่การเป็นผู้ประกอบการใหม่ การเสริมสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่พึงประสงค์และทักษะความรู้ทางการเงิน นอกจากนี้ยังส่งเสริมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญคนไทยและต่างชาติให้เข้ามาทำงาน เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และ5) การส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ มีแนวทางในการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุให้พึ่งพาตนเองได้ ทางเศรษฐกิจ การส่งเสริมและพัฒนาระบบการออมและระบบสุขภาพดูแลผู้สูงอายุ มุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับคนในทุกมิติและทุกช่วงวัยให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดี เก่ง และมีคุณภาพ ซึ่งจำเป็นต้องมีการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์อย่างเป็นระบบตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน สังคม และการมีระบบและกลไกรองรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งการบรรลุเป้าหมายดังกล่าว จำเป็นต้องดำเนินการส่งเสริมให้สถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็ง โดยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีของสมาชิกในครอบครัวและชุมชน การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำครอบครัว และการมีเวลาให้ระหว่างสมาชิกในครอบครัว (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

การขับเคลื่อนการพัฒนาศักยภาพคนไทย ถือเป็นจุดเปลี่ยนผ่านด้านนโยบายที่สำคัญ ซึ่งต้องการชุดเครื่องมือใหม่ในลักษณะการเปลี่ยนและปรับขนานใหญ่ (Transform) ของทั้งระบบการเรียนรู้และระบบที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในการพัฒนา สมรรถนะและสร้างค่านิยมร่วมที่พึงประสงค์ของคนกลุ่มต่าง ๆ ตามศักยภาพสูงสุดของแต่ละคนมี ให้สอดคล้องกับบริบททั้งภายในและภายนอกประเทศที่เปลี่ยนไปจากอดีตค่อนข้างมาก รวมถึงแก้ไขปัญหาคอขวดที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาทุนมนุษย์มาอย่างต่อเนื่องยาวนานให้ลุล่วง เพื่อมุ่งยกระดับการพัฒนาคนขึ้นไปสู่อีกระดับแทนการติดอยู่กับกับดักเดิม ๆ ซึ่งต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนนโยบายภาครัฐและความร่วมมือ จากทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนการพัฒนาทุนมนุษย์ร่วมกันต่อไป เพื่อให้คนไทยมีความพร้อมในทุกมิติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเอง การยกระดับประเทศ และสร้างสังคมไทยและสังคมโลกให้มีคุณภาพและยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช), 2560)

การขับเคลื่อนพัฒนาศักยภาพและโอกาสของคนรุ่นใหม่ สร้างความรู้ ทักษะความสามารถ มนุษย์สัมพันธ์ และด้านการทำงานเป็นทีม การพัฒนาความคิดและการจัดการการพัฒนาความสัมพันธ์ และการดูแลการพัฒนาการทำงานและการเป็นผู้ให้ การพัฒนาการดำเนินชีวิตและการพัฒนาตนเอง กิจกรรมในการพัฒนาศักยภาพและโอกาสของคนรุ่นใหม่ ได้แก่ หลักสูตรการฝึกอบรมศักยภาพเยาวชนในการออกแบบอนาคตชุมชนสร้างสรรค์ โดยมีเป้าหมายเพื่อใช้เป็นงานฝึกอบรมและพัฒนาเสริมสร้างทักษะเด่นที่มีอยู่ในเยาวชนให้มีความโดดเด่นและนำไปสู่การสร้างสิ่งสร้างสรรค์ สร้างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพและโอกาสของคนรุ่นใหม่ในการออกแบบอนาคตชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย พัฒนาความคิดในตัวเอง พัฒนาระบวนการคิด ตระหนักในความคิด พัฒนาความคิดสร้างสรรค์สู่การทดลองปฏิบัติ เสียสละ บำเพ็ญประโยชน์ แสดงออกต่อชุมชนส่วนรวมภายใต้กรอบสร้างสรรค์ เป็นประโยชน์สอดคล้องกับช่วงวัยและความรู้ความสามารถ (พระมหากษัตริย์ กิตติโสภา, 2564)

การขับเคลื่อนการสร้างเสริมความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว การส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว เพื่อสร้างความรัก ความอบอุ่น และความเข้าใจภายในครอบครัว การปลูกฝังให้มีวิถีการดำเนินชีวิตที่ดี เพื่อจะได้มีวิถีการดำเนินชีวิตที่ดีและถูกต้อง การมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อไม่สร้างปัญหาให้กับตนเอง ครอบครัว และสังคม และมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวมีความรัก ความเข้าใจ และดูแลเอาใจใส่กัน เคารพ นับถือ ให้เกียรติ จริ่งใจ และเห็นคุณค่ากันและกัน มีสิทธิ เสรีภาพ มีการปรึกษาหารือกันรู้ และปฏิบัติบทบาทหน้าที่ที่ควรมีต่อกัน มีเวลาให้กันอย่างมีคุณค่า มีความเสียสละ สามัคคี ให้อภัยกัน มีการสื่อสารทางบวก มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ปลูกฝังให้มีวิถีการดำเนินชีวิตที่ดีเริ่มจากบทบาทของพ่อแม่เป็นแบบอย่างที่ดีทำหน้าที่อบรมสั่งสอนปลูกฝังสิ่งที่ดีให้แก่ลูก เลี้ยงดู ดูแลเอาใจใส่ ส่งเสริมพัฒนาการและวุฒิภาวะของลูก มีความเข้มแข็งของบุคคล/การพึ่งพาตนเอง มีพัฒนาการทางอารมณ์ สังคม และจิตใจ รู้จัก เรียนรู้และปรับตัวให้สามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้ดี มีความมั่นใจในชีวิตของตนเองสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีส่วนร่วมในการเกื้อหนุนสังคม ช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชนและสังคม มีความตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2566)

การสร้างโอกาสและยกระดับการคุ้มครองทางสังคมสำหรับคนทุกช่วงวัย

เป้าหมาย ประชาชนทุกช่วงวัยได้รับการคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต แนวทาง/กลยุทธ์ คือ กำหนดนโยบาย มาตรการในการคุ้มครองทางสังคม รวมถึงการพัฒนานวัตกรรมทางสังคม เพื่อสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ ยกระดับการคุ้มครองทางสังคม โดยการจัดสวัสดิการขั้นพื้นฐาน การส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิ การสร้างหลักประกันทางสังคมสำหรับคนทุกช่วงวัย กลุ่มเปราะบาง กลุ่มผู้ประสบปัญหาทางสังคม และกลุ่มเป้าหมายของกระทรวงแบบพุ่งเป้า ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พัฒนาระบบการให้ความช่วยเหลือ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2566ก) ภาครัฐมีนโยบายสำคัญในการขับเคลื่อนงานในมิติใหม่โดยมีเป้าหมาย คือ ทุกครอบครัวเข้าถึงการคุ้มครองทางสังคม ลดความยากจน สร้างความยั่งยืน มุ่งเน้นการเสริมสร้างศักยภาพครอบครัวให้กับคนทุกช่วงวัยที่ต้องพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาทักษะอาชีพรายได้ การคุ้มครองทางสังคมแก่กลุ่มเป้าหมาย การสนับสนุนหุ้นส่วนในการพัฒนา และการส่งเสริมองค์กรสมรรถนะสูงทั้งในเรื่องคน เทคโนโลยี และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นความซื่อสัตย์สุจริตและหลักธรรมาภิบาล การนำนโยบายจากส่วนกลางไปขับเคลื่อนการดำเนินงานในระดับพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรมและทิศทางเดียวกันสำหรับการให้ความช่วยเหลือ คุ้มครอง และพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มเปราะบางได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งสามารถรายงานผลการดำเนินงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของแต่ละโครงการในเชิงประจักษ์ได้ (อนุกุล ปิดแก้ว, 2566)

การขับเคลื่อนโครงการสำคัญ (Flagship Projects) ยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มเปราะบาง การช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มเปราะบางครอบคลุม 5 มิติ ได้แก่ มิติด้านสุขภาพ มิติด้านความเป็นอยู่ มิติด้านการศึกษา มิติด้านรายได้ มิติด้านการเข้าถึงบริการภาครัฐ ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยใช้กลไกศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล ในการขับเคลื่อน เสริมสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย ผู้มีรายได้น้อยมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยที่ได้มาตรฐาน มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีระบบสาธารณูปโภคที่จำเป็นในระดับราคาที่สามารับภาระได้ รวมถึงเข้าถึงบริการพื้นฐานของรัฐ ลดความเหลื่อมล้ำและให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม สร้างโอกาส สร้างงาน สร้างรายได้ สำหรับคนทุกช่วงวัย กลุ่มเป้าหมายได้รับการพัฒนาศักยภาพ พัฒนาอาชีพ มีงานทำ มีรายได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี การรวมกลุ่มอาชีพที่เข้มแข็งและยั่งยืน สังคมไทยไร้ความรุนแรง เสริมสร้างให้สังคมตระหนักในการยุติความรุนแรงทางสังคม รวมถึงผู้ถูกกระทำรุนแรงได้รับการคุ้มครองและช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและเป็นธรรม สานพลังเครือข่ายเพื่อเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาสังคม บูรณาการความร่วมมือระหว่างองค์กรเอกชน องค์กรสาธารณประโยชน์ บริษัทต่าง ๆ และ CSR เข้ามามีบทบาทในการจัดสวัสดิการสังคม ให้ประชาชนได้รับการดูแล และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อยกระดับการคุ้มครองทางสังคมสำหรับคนทุกช่วงวัย มีนโยบายและมาตรการคุ้มครองทางสังคมที่ครอบคลุมและยั่งยืน การบริการด้านสวัสดิการสังคม การแจ้งเตือนสิทธิและการช่วยเหลือการรับสวัสดิการได้อย่างคล่องตัว ผ่านระบบปฏิบัติการออนไลน์ (พริมพ์พัทธ์ จรรย์านพวิทย์, 2566)

การส่งเสริมศักยภาพผู้ด้อยโอกาส และการเข้าถึงสวัสดิการของภาครัฐ การขับเคลื่อนการให้บริการสวัสดิการสังคม และการสังคมสงเคราะห์แก่ผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ คนไร้ที่พึ่ง ผู้ประสบปัญหาทางสังคม โดยการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาในรูปแบบของสถานสงเคราะห์ และการประสานส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนและท้องถิ่นจัดสวัสดิการสังคม เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายที่มีปัญหาทางสังคมสามารถดำรงชีวิตและพึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี พัฒนาระบบการจัดบริการ สวัสดิการสังคมและการ พัฒนาสังคมที่ได้มาตรฐาน ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมระบบการคุ้มครอง การป้องกัน การฟื้นฟู และการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ส่งเสริม สนับสนุนภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน ให้มีส่วนร่วมและมีศักยภาพในการพัฒนาสังคม และจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ ส่งเสริมและพัฒนาระบบการบริหารจัดการองค์กรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีทิศทางการทำงานที่ชัดเจน เช่น แผนยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติราชการกรม แผนเฉพาะด้านนโยบาย มีมาตรการกลไก กองทุน และเงินอุดหนุนองค์กรภาคเอกชนเป็นเครื่องมือสนับสนุนการปฏิบัติงานให้บรรลุภารกิจของกรม มีเครือข่าย กลไก สนับสนุนการดำเนินงานทั้งในมิติของพื้นที่ และมิติของกลุ่มเป้าหมาย เช่น พัฒนาคอร์ปไว้ในชุมชน อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เครือข่ายตำบล ศูนย์ CC

เครือข่ายภาคเอกชน CSR สนับสนุนการทำงานภาครัฐในทุกจังหวัด รัฐธรรมนูญ นโยบายของรัฐบาล แผนชาติ กฎหมายของภาครัฐเอื้อต่อการปฏิบัติงาน ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนจำนวนมาก มีการทำกิจกรรมด้านสังคม จึงสามารถเป็นภาคีเครือข่ายภาครัฐ ได้มีระบบฐานข้อมูลกลางและการเชื่อมโยงอย่างเป็นเครือข่าย นอกจากนี้แพลตฟอร์ม ที่สร้างขึ้นจะสามารถเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้ตอบโจทย์สวัสดิการสังคม 7 ด้าน และเครือข่าย (Human Empowerment) เพื่อให้มีความรู้และทักษะในการส่งเสริมให้ผู้ด้อยโอกาสเห็นคุณค่าในตนเองและยอมรับโอกาสในการเข้าถึงสวัสดิการของภาครัฐ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง หลักสูตรสร้างความเข้มแข็งสำหรับผู้ด้อยโอกาส เพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสตระหนักในคุณค่าของตัวเองและสร้างโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยตนเอง ลดการพึ่งพิงจากภาครัฐ เนื่องจากผู้ด้อยโอกาสไม่เห็นคุณค่าของตัวเอง (low self-esteem) (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2566ข)

การขับเคลื่อนการคุ้มครองทางสังคมตามมาตรการของรัฐบาลไทยในการสนองตอบวิกฤติการณ์โควิด-19 ภาครัฐจัดทำยุทธศาสตร์การคุ้มครองทางสังคมเพื่อกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน รวมทั้งภารกิจต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานภาครัฐ มีความชัดเจนมากขึ้น เพราะภายใต้แผนงานต่าง ๆ ในยุทธศาสตร์จะระบุไว้ว่ามีใครและหน่วยงานใด รับผิดชอบเรื่องนี้รวมถึงมีตัวชี้วัดอะไรที่สำคัญภาครัฐต้องเผยแพร่ข้อมูลเหล่านี้ให้ประชาชนรับรู้ง่ายและทั่วถึง สามารถติดตามภารกิจได้อย่างใกล้ชิด เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาระหว่างประเทศ รวมถึงประเทศไทยก็เป็นเครือข่ายภาคีด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนที่สำคัญ การมียุทธศาสตร์การคุ้มครองทางสังคมยังเป็นการรับรองได้ว่าบทบาทของรัฐจะดำเนินการอะไร และอย่างไรให้แก่ประชาชน และควรขบคิดต่อไปว่าในกระบวนการทัศน์ของการคุ้มครองทางสังคม 4.0 นอกจากการสนับสนุนระบบถ้วนหน้าของโครงการประกันสุขภาพและเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุแล้ว ในอนาคตจะสามารถจัดเตรียมรายการสิทธิประโยชน์หรือสวัสดิการในแบบถ้วนหน้าได้อีกหรือไม่ ทั้งนี้ความจำเป็นของรายได้พื้นฐานถ้วนหน้า (Universal Basic Income) อาจถูกกล่าวถึงมาตรการการป้องกันของการคุ้มครองทางสังคมและเป็นฐานขั้นแรกที่ได้รับมือได้ในทุกสถานการณ์ ไม่เฉพาะแต่ยามปกติ แต่ให้ปัจเจกบุคคลใช้จัดการความเสี่ยงจากวิกฤติเศรษฐกิจ ภัยธรรมชาติ และโรคระบาด (กฤษฎา ธีระโกศลพงศ์, 2564)

การพัฒนาทุนทางสังคม สร้างการมีส่วนร่วม เสริมเศรษฐกิจฐานรากสู่การเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

เป้าหมาย องค์การเครือข่ายมีความเข้มแข็งและร่วมเป็นหุ้นส่วน ในการพัฒนาสังคมอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ แนวทาง/กลยุทธ์ คือ สานพลังเครือข่ายร่วมกับภาคธุรกิจเพื่อสังคมวิสาหกิจ เพื่อสังคมภาคประชาสังคม องค์การชุมชน องค์การตามกลุ่มเป้าหมาย สถาบันการศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาสังคม ที่ยั่งยืน ส่งเสริมการลงทุนทางสังคมในรูปแบบใหม่ 3) ปรับกลไกการขับเคลื่อนงานเชิงพื้นที่ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาสังคมแบบองค์รวม เสริมสร้างพลเมืองที่มีส่วนร่วม (Engage Citizen) พลเมืองตื่นรู้ (Active Citizen) อาสาสมัครพัฒนาสังคม จิตอาสา เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม และเสริมสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในการเพิ่มมูลค่าและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์และทุนทางสังคม (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2566ค)

ทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน การขับเคลื่อนการพัฒนาที่สำคัญ ควรมีองค์ประกอบของทุนทางสังคมที่สำคัญ ได้แก่ 1) การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีความมุ่งมั่นในการขับเคลื่อนชุมชนอย่างจริงจัง ซึ่งอาจเป็นผู้นำที่มาจากความร่วมมือจากหลายหน่วยงานในชุมชน หรือผู้นำชุมชนโดยตำแหน่ง หรือผู้นำชุมชนที่เกิดจากการยอมรับของคนในชุมชนได้ การสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้นำชุมชนและสมาชิกของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จของการพัฒนา 2) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน ที่เกิดจากความสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ โดยส่งเสริมให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น การมีกิจกรรมทางศาสนาของชุมชนร่วมกัน และดึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนให้เกิดขึ้น 3) การกำหนดเป้าหมายร่วมกันของคนในชุมชน การสร้างการยอมรับต่อเป้าหมายการพัฒนาต่อมาจากการที่คนในชุมชนตระหนักถึงปัญหา และมีความต้องการพัฒนาชุมชนร่วมกัน และร่วมกันกำหนดเป้าหมายและเกิดความเข้าใจร่วมกัน 4) รูปแบบของผลประโยชน์ต่างตอบแทนที่สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมจะได้รับต้องมีความชัดเจน ความร่วมมือจึงควรอยู่ในรูปแบบที่เป็นทางการ

และการจัดวางผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน โดยมีส่วนช่วยเหลือและสนับสนุนซึ่งกันและกัน 5) การดึงความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก โดยเฉพาะจากภาครัฐเข้ามามีส่วนช่วยในการพัฒนาเป็นสิ่งสำคัญ และควรเป็นลักษณะที่ต่อเนื่อง ซึ่งอาจมาจากการมีส่วนร่วมจากหลายหน่วยงานตามความต้องการของชุมชน ซึ่งควรกำหนดรูปแบบของความช่วยเหลืออย่างชัดเจน และควรเป็นรูปแบบที่สร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชนมากกว่าที่จะเป็นลักษณะของการช่วยเหลือแบบคราวเดียว 6) การกำหนดค่านิยมพื้นฐานร่วมกันในชุมชน การกำหนดพฤติกรรมที่ยอมรับได้และยอมรับไม่ได้อย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในชุมชน และกำหนดกติกาของชุมชนให้ชัดเจนในการจัดการกับพฤติกรรมที่ยอมรับไม่ได้ 7) การสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นในชุมชน จะมาจากการกำหนดกติกาที่ชัดเจน และเปิดเผยให้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วกัน ซึ่งสามารถเข้าถึงและตรวจสอบได้ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นของคนในชุมชนต่อผู้นำชุมชน และระหว่างสมาชิกด้วยกัน 8) การสร้างความร่วมมือและประสานความร่วมมือระหว่างผู้นำชุมชนและสมาชิกของชุมชนระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง และระหว่างชุมชนและชุมชนอื่นหรือหน่วยงานภายนอกชุมชน เป็นส่วนที่จะทำให้เกิดความเข้มแข็งของการพัฒนาชุมชน เพราะเป็นการประสานทรัพยากรเพื่อการพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพ เกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่คาดหวังได้ภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากร 9) การสร้างอัตลักษณ์ร่วมกันของสมาชิกในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้เกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในชุมชน และสร้างความเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกันให้เกิดขึ้นได้ และ 10) การมีช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เข้าถึงสมาชิกของชุมชนได้อย่างครอบคลุมและทันเวลา และสามารถสื่อสารให้สมาชิกได้รับสารที่สำคัญของชุมชน สามารถถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกต่อกิจกรรมของชุมชน ปัจจัยนี้จะเป็นสิ่งสำคัญในการเสริมสร้างทุนทางสังคมต่อการพัฒนาชุมชนได้ (ณดา จันทรสม, 2566) การขับเคลื่อนการร่วมแรงร่วมใจภายใต้ความไว้วางใจ บรรทัดฐาน ค่านิยมเดียวกันนั้น เป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ไขและการจัดการกับปัญหา เพราะจะก่อให้เกิดจิตสำนึกการแลกเปลี่ยน และเรียนรู้ร่วมกันเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาทุนทางสังคมระดับจุลภาคมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกการพัฒนาทุนทางสังคม โดยร่วมกันตรวจสอบดูแล รักษา และจัดสรรทรัพยากรภายในชุมชนส่วนทุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทิศทางบวกในการก่อให้เกิดการเรียนรู้โดยชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้เกิดทิศทางบวกในการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญ และทุนทางสังคมระดับมหภาคยังไม่พบความสัมพันธ์ที่ชัดเจนกับการพัฒนาประเทศ (พัฒพงศ์ สุกิจปาณีนิจ, 2566)

กระบวนการมีส่วนร่วมสู่การเป็นชุมชนในสังคมพึ่งตนเอง มีการขับเคลื่อนทุนการเงิน ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม และทุนธรรมชาติ ที่มีศักยภาพ มีความโดดเด่น ได้แก่ การออม/การมีหนี้/การกู้ยืม และผลผลิตในชุมชน ในด้านทุนการเงิน คุณลักษณะของผู้นำในด้านทุนมนุษย์ กลุ่มและองค์กรในชุมชน ในด้านทุนทางสังคม เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า ลักษณะของผู้นำ (ทุนชุมชน) ย่อมส่งผลต่อการรวมกลุ่มและจัดตั้งองค์กรในชุมชน สิ่งสำคัญ คือ กระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อจัดการกับผลผลิตในชุมชนให้ชาวบ้านมีรายได้ที่ดีขึ้น นำไปสู่การปลดหนี้ ลดภาระกู้ยืม เพิ่มการออม สามารถพึ่งตนเองได้ด้านเศรษฐกิจ มีการประสานให้ทุนชุมชนทุกองค์ประกอบได้แสดงศักยภาพออกมาสู่การเป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้ คือ กระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งปัจจัยความสำเร็จของชุมชนหนองสาหร่ายในการพึ่งตนเองที่ทำให้แตกต่างจากชุมชนรางหวาย คือ ผู้นำมีวิสัยทัศน์ในการบริหารงานเพื่อให้เกิดการพัฒนาขึ้นอย่างแท้จริง ประกอบกับการมีสมาชิกกลุ่มที่ดี แนวคิดการใช้ทุนสามารถขับเคลื่อนงานของชุมชนด้วย (ฟ้าลั่น กระสังข์, 2562)

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากสู่การเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน ภาครัฐขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศที่ดีต้องเริ่มจากเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน การสร้างรายได้ของคนในชุมชนเป็นวิธีการที่แก้ไขปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้เป็นอย่างดี ด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นหัวใจหลักในการพัฒนาชุมชน ตลาดนัดชุมชนถือเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าของคนในชุมชน เช่น ผักพื้นบ้าน ผลไม้ เนื้อสัตว์ สัตว์น้ำ ตลอดจนวัตถุดิบในการประกอบอาหารต่าง ๆ ที่มีการผลิตสินค้าไว้เพื่อบริโภคและจำหน่ายในชุมชน ตลาดนัดชุมชนได้รับความนิยมน้อยอย่างยิ่ง เนื่องจากสินค้ามีความสด ใหม่ และราคาถูก และเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรในชุมชนให้มีรายได้ เป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างแท้จริง เกิดเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ มาร่วมเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนตลาดนัดชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็งต่อไป (พระครูใบฎีกาวิชาญ วิสุทโธ, 2565)

การมุ่งพัฒนาองค์กรให้มีสมรรถนะและผลสัมฤทธิ์สูงเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

เป้าหมายการขับเคลื่อนภาครัฐก้าวสู่องค์กรยุคดิจิทัล มีผลสัมฤทธิ์สูง และบุคลากรมีทักษะที่จำเป็นในการขับเคลื่อนงาน ในศตวรรษที่ 21 แนวทาง/กลยุทธ์ คือ ปรับเปลี่ยนสู่องค์กรยุคดิจิทัล โดยการพัฒนาและบูรณาการข้อมูลขนาดใหญ่ เพื่อใช้ในการกำหนดนโยบาย รวมถึงการพัฒนาระบบงานและบริการที่สะดวกเข้าถึงง่ายด้วยดิจิทัล และส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมในการพัฒนาองค์กร เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์กร การปรับโครงสร้างให้มีความยืดหยุ่น ตลอดจน การพัฒนากฎหมายระเบียบ ประกาศต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลง รวมถึงสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารองค์กร มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะบุคลากร (Skillsets) ในการทำงานในยุคดิจิทัลและศตวรรษที่ 21 ทั้งการปลูกฝังบุคลากรให้มีกรอบความคิด (Mindset) ในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง มุ่งประโยชน์ส่วนรวม รวมถึงการปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการทำงาน และสื่อสารสังคมสร้างภาพลักษณ์องค์กรทั้งในเชิงนโยบายและการขับเคลื่อนภารกิจ เพื่อสร้างการรับรู้ของกลุ่มเป้าหมาย และภาคส่วนต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2566ค)

การขับเคลื่อนการพัฒนาหลักสูตรสมรรถนะด้านดิจิทัลสำหรับข้าราชการและบุคลากรภาครัฐ การเข้าสู่กรอบมาตรฐานหลักสูตรทักษะดิจิทัล TDGA สำหรับข้าราชการและบุคลากรภาครัฐ ด้วยการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลจัดประเภทกลุ่มทักษะความสามารถด้านดิจิทัล ได้ดังนี้ มิติที่ 1 รู้เท่าทันและใช้เทคโนโลยีเป็นประกอบด้วย 1 กลุ่มทักษะ ได้แก่ กลุ่มทักษะด้านความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Literacy Skill Set) มิติที่ 2 เข้าใจนโยบาย กฎหมายและมาตรฐาน ประกอบด้วย 1 กลุ่มทักษะ ได้แก่ กลุ่มทักษะด้านการควบคุมกำกับ และการปฏิบัติตามกฎหมาย นโยบาย และมาตรฐานการจัดการด้านดิจิทัล (Digital Governance, Standard and Compliance Skill Set) มิติที่ 3 ใช้ดิจิทัลเพื่อการประยุกต์และพัฒนา ประกอบด้วย 2 กลุ่มทักษะ ได้แก่ กลุ่มทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อยกระดับศักยภาพองค์กร (Digital Technology Skill Set) และ กลุ่มทักษะด้านการออกแบบกระบวนการและการให้บริการ ด้วยระบบดิจิทัลเพื่อการพัฒนาคุณภาพงานภาครัฐ (Digital Process and Service Design Skill Set) มิติที่ 4 ใช้ดิจิทัลเพื่อการวางแผน บริหารจัดการ และนำองค์กร ประกอบด้วย 2 กลุ่มทักษะ ได้แก่ กลุ่มทักษะด้านการจัดการโครงการและการบริหารกลยุทธ์ (Project and Strategic Management Skill Set) และกลุ่มทักษะด้านผู้นำดิจิทัล (Digital Leadership Skill Set) มิติที่ 5 ใช้ดิจิทัลเพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงและสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 1 กลุ่มทักษะ ได้แก่ กลุ่มทักษะด้านการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง ด้านดิจิทัล (Digital Transformation Skill Set) (คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2566) มุ่งเน้นในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานร่วมกับคน ตั้งแต่การพัฒนาระบบงาน การเก็บข้อมูลเพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพดียิ่ง ๆ ขึ้นไป และนำเสนอการบริการรูปแบบใหม่ ๆ ที่เน้นความรวดเร็วทันกาลในการสร้างความประทับใจ เทคโนโลยีดิจิทัลที่องค์กรดิจิทัลเลือกใช้ จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรใน 3 มิติใหญ่ ๆ คือ ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อตอบโจทย์ความคาดหวัง ความต้องการ เพิ่มผลิตภาพในกระบวนการปฏิบัติงาน บนพื้นฐานของข้อมูลและระบบอัตโนมัติ เพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงานของคนที่จะทำงาน (ชัยวิเสณวงศ์, 2563)

การปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ พัฒนาและปรับระบบวิธีการปฏิบัติราชการให้ทันสมัย โดยมีการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการ ที่ตั้งอยู่บนข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์ มุ่งผลสัมฤทธิ์ มีความโปร่งใสยืดหยุ่นและคล่องตัวสูงนำนวัตกรรม เทคโนโลยี ข้อมูลขนาดใหญ่ ระบบการทำงานที่เป็นดิจิทัล มาใช้ในการบริหารและการตัดสินใจรวมทั้งนำองค์ความรู้ในแบบสหสาขาวิชาเข้ามาประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างคุณค่าและแนวทางปฏิบัติที่เป็นเลิศในการตอบสนองกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างทันเวลา พร้อมทั้งมีการจัดการความรู้และถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาภาครัฐให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ภาครัฐยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ตอบสนองความต้องการ และให้บริการอย่างสะดวกรวดเร็ว โปร่งใสภาครัฐมีความเชื่อมโยงในการให้บริการสาธารณะต่าง ๆ ผ่านการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ ภาครัฐมีความทันสมัยในพัฒนาและปรับระบบวิธีการปฏิบัติราชการให้ทันสมัย (ตรีนุช เทียนทอง, 2565)

การพัฒนาตามหลักสมรรถนะในการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล การขับเคลื่อนมุ่งเน้นและให้ความสำคัญเรื่องการพัฒนาตามหลักสมรรถนะ คือ การนำหลักความสามารถหรือสมรรถนะ มาใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล เนื่องจากสมรรถนะเป็นสิ่งจำเป็นในยุคดิจิทัล เมื่อยุคดิจิทัลเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไป ผู้บริหารต้องแสดงความสามารถเชิงรุก ตอบสนองต่ออนาคตของงานทรัพยากรบุคคล รวมทั้งผู้รับผิดชอบงานทรัพยากรบุคคลต้องมีสมรรถนะสำหรับยุคดิจิทัล ซึ่งนอกจากจะหมายถึงการพัฒนาความรู้ ทักษะ ทักษะ ทักษะ แล้วยังรวมถึงการสร้างค่านิยม และความตระหนักในการใช้นวัตกรรมหรือสื่อดิจิทัลเพื่อการแก้ปัญหา สื่อสาร จัดการข้อมูล การสร้างความร่วมมือในการจัดทำเนื้อหาความรู้ให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความคิดสร้างสรรค์ มีอิสระ มีความคล่องตัว ทั้งนี้ความสามารถสำหรับยุคดิจิทัลทั่วไป ควรสะท้อนและสอดคล้องกับมุมมองสำคัญดังนี้ 1) ความสามารถทางวัฒนธรรมองค์กร ครอบคลุมความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมดิจิทัล และความสามารถทางและปฏิบัติงานในสภาพแวดล้อมแบบดิจิทัลได้ 2) ความสามารถในการบริหารจัดการข้อมูลความรู้และการประเมินความรู้ ครอบคลุมทักษะที่จำเป็นในการค้นหา วิเคราะห์ และใช้เนื้อหาดิจิทัลอย่างเหมาะสม สร้างสรรค์อิสระ มีความยืดหยุ่น 3) ความสามารถในการมีส่วนร่วมการใช้ดิจิทัลในงาน ครอบคลุมทักษะการผลิตสื่อ การจัดทำและปรับปรุงเนื้อหาดิจิทัล 4) ความสามารถในการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ยุติธรรมและถูกต้อง ครอบคลุมการใช้เนื้อหาดิจิทัลอย่างเป็นธรรม มีจริยธรรม เสมอภาค เป็นไปตามกฎหมาย เช่น การใช้เนื้อหาที่มีลิขสิทธิ์การถ่ายทอด เนื้อหาของตัวเองสำหรับการเรียนรู้ของผู้อื่น การสร้างและเผยแพร่เนื้อหา เป็นต้น และ 5) ความสามารถในการใช้เครื่องมือนวัตกรรม ครอบคลุมทักษะด้านเทคนิคในการใช้เครื่องมือต่าง ๆ ที่มี เช่น แพลตฟอร์มและอุปกรณ์เคลื่อนที่ต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์ Smart Phone คอมพิวเตอร์ เป็นต้น รวมถึงเข้าใจถึงศักยภาพและข้อจำกัดของเครื่องมือเหล่านั้น สำหรับสมรรถนะทางดิจิทัลเพื่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยสมรรถนะ 5 มิติ ดังนี้

มิติที่ 1 ด้านข่าวสารข้อมูล คือ ความสามารถในการระบุ ค้นหา สืบค้น การจัดเก็บ การจัดระเบียบ และการวิเคราะห์ข้อมูลดิจิทัล โดยพิจารณาจากข้อมูล ความเกี่ยวข้อง ความจำเป็นและวัตถุประสงค์ในการใช้

มิติที่ 2 การติดต่อสื่อสาร คือ ความสามารถสื่อสารในสภาพแวดล้อมแบบดิจิทัล การแบ่งปันทรัพยากรผ่านเครื่องมือออนไลน์ การเชื่อมโยงกับผู้อื่น และปฏิบัติงานร่วมกันผ่านเครื่องมือดิจิทัล การโต้ตอบและมีส่วนร่วมในชุมชน เครือข่าย และการรับรู้ข้ามวัฒนธรรม

มิติที่ 3 การสร้างเนื้อหา คือ ความสามารถสร้างและแก้ไข เนื้อหา การใช้ความคิดเชิงนวัตกรรมเพื่อผลิตสื่อ การสร้างโปรแกรมการจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคล

มิติที่ 4 ด้านความปลอดภัย คือ ความสามารถป้องกันข้อมูลส่วนบุคคล การปกป้องข้อมูล และมาตรการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลบุคคล

มิติที่ 5 การแก้ปัญหา คือ ความสามารถระบุความต้องการและทรัพยากรดิจิทัล การตัดสินใจว่านวัตกรรมใดที่เหมาะสมที่สุดตามวัตถุประสงค์หรือความต้องการจำเป็น

นอกจากนี้ภาครัฐยังมีการขับเคลื่อนด้านการปลูกฝังวัฒนธรรมการเรียนรู้ ด้วยการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในองค์กรที่หลากหลาย เช่น การกระจายการฝึกอบรม วิธีการพัฒนา และเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้วยรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเสริมช่องว่างของทักษะที่จำเป็น โดยการวิเคราะห์สังเคราะห์กรอบทักษะ สมรรถนะที่ใช้ในการพัฒนาบุคคลกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการพัฒนา การพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพเพื่อใช้รองรับการฝึกและพัฒนาทักษะที่จำเป็นอย่างครอบคลุมและทั่วถึง เช่น การใช้เทคโนโลยีสร้างวิดีโอบล็อกและหลักสูตรแบบออนไลน์ที่เปิดกว้างเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์การเรียนรู้แบบดิจิทัลได้อย่างสมบูรณ์ อันเป็นการเสริมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในองค์กรอย่างต่อเนื่อง มุ่งเน้นการธำรงรักษาทรัพยากรบุคคลมากขึ้น เนื่องจากการดำเนินงานพัฒนาทรัพยากรในยุคดิจิทัล มีการแข่งขันการสรรหาคนที่มีคุณภาพมากขึ้น องค์กรจึงต้องการคนเก่งเข้ามาทำงาน และไม่ต้องการที่จะเสียคนเก่งไป จึงต้องวางแผนทางในการรักษาทรัพยากรบุคคลไว้ เช่น การให้ค่าตอบแทน เงินเดือน สวัสดิการ การสร้างบรรยากาศในการทำงานที่ดี การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนร่วมงานและ ระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับผู้บังคับบัญชา การสร้างความผูกพันต่อองค์กร เป็นต้น (สำนักงานศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร, 2566)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่การพัฒนาสังคมตามทิศทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการภาครัฐของไทย

กรณีตัวอย่างการพัฒนาสังคมตามทิศทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการภาครัฐของไทย

ก่อนที่เข้าสู่สังคมสูงอายุระดับสมบูรณ์ภายในปี 2566 ไทยกลับต้องเผชิญกับความท้าทายแบบไม่ทันตั้งตัวกับการแพร่ระบาดของโควิด-19 วิฤติครั้งนี้ส่งผลกระทบต่อการทำงานด้านสูงอายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ขณะเดียวกันได้นำไปสู่การทบทวนและปรับปรุงแนวทางเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงกับปกติวิถีใหม่ หรือ New normal ภายใต้เป้าหมายเดียวกัน คือ การออกแบบการขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุให้ตอบสนองทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีการให้ความรู้และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว เตรียมการให้ผู้สูงอายุรับรู้และยอมรับการเปลี่ยนแปลง รวมถึงสร้างแอปพลิเคชัน หรือเทคโนโลยีที่เป็นอุปกรณ์สำคัญ ให้ผู้สูงอายุสามารถใช้งานง่ายสะดวก และราคาสามารถจับต้องได้ อย่างไรก็ตามสถานการณ์โควิด-19 ส่งผลกระทบต่อการทำงานด้านผู้สูงอายุ คือ เศรษฐกิจ ที่ผู้เกื้อหนุนรายได้ให้กับผู้สูงอายุมียศุภาพในการเกื้อหนุนลดลงทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพจำนวนผู้เสียชีวิตจากโควิด-19 ของไทยพบว่ากว่า 40% ของผู้เสียชีวิตเป็นผู้สูงอายุ ด้านสังคมผู้คนออกจากบ้านน้อยลงส่งผลกระทบต่อการทำงานด้านผู้สูงอายุในเรื่องการมีส่วนร่วมกิจกรรมนอกบ้าน ในขณะที่ผู้สูงอายุอาจอยู่ลำพังมากขึ้นและมีโอกาสถูกหลอกลวงได้ง่ายขึ้นการติดต่อสื่อสารระหว่างครอบครัวลดลงและด้านเทคโนโลยี สังคมดิจิทัล และการเกิดโควิด-19 ทำให้ภาคธุรกิจเร่งปรับตัวด้วยการใช้เทคโนโลยีในการทำธุรกิจมากขึ้น คนทุกวัยใช้เทคโนโลยีในการทำธุรกรรมต่าง ๆ บนออนไลน์ และใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวันมากขึ้น ผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีข้อจำกัดในการใช้เทคโนโลยี จึงต้องเตรียมตัวมากขึ้นในการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อการดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ สังคมไทยจะก้าวสู่การเป็นสังคมสูงอายุระดับสมบูรณ์ ดังนั้นงานด้านผู้สูงอายุจะต้องมีการเตรียมความพร้อมให้มันต่อสถานการณ์โดยทิศทางการทำงานด้านผู้สูงอายุ ภายใต้ความท้าทายใหม่ด้วยการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมของภาครัฐ คือ

1. **สุขภาพ** ประเทศไทยกำลังถูกท้าทายจากโรคระบาด สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การพัฒนาการรักษาในรูปแบบการแพทย์ทางไกล ช่วยให้ผู้ป่วยหรือผู้ที่เข้ารับบริการทางแพทย์สามารถติดต่อและรับการรักษาผ่านระบบ video conference ได้แบบ real-time ที่บ้าน ซึ่งมีข้อดีคือประหยัดเวลาไม่จำเป็นต้องเสียเวลาในการเดินทางและการรอตรวจ ช่วยป้องกันการแพร่กระจายของโรคติดต่อ และสามารถติดตามผู้ป่วยโรคเรื้อรังที่อยู่ห่างไกลจากโรงพยาบาล เช่น โรคหัวใจ เบาหวาน หอบหืด ได้ โดยในปัจจุบันเริ่มมีสถานพยาบาลบางแห่งนำรูปแบบ drive thru มาให้บริการแล้ว ดังนั้นรูปแบบการบริหารจัดการด้านสุขภาพอาจเปลี่ยนแปลงจากต้องเดินทางมารับการรักษาที่โรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลอาจลดลง รวมถึงการออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ และบริบทแวดล้อมในแต่ละพื้นที่เพื่อให้สอดคล้องกับความตื่นตัวในการดูแลสุขภาพ

2. **ด้านเศรษฐกิจ** อาจมีการกระจายงานสู่บ้านสู่ชุมชนมากขึ้น และการแพร่ระบาดของโควิด-19 นี้เอง ทำให้ลูกหลานหลายคนหันกลับมาทำงานในท้องถิ่น ได้อยู่กับผู้สูงอายุมากขึ้น ดังนั้นควรมีการส่งเสริมภูมิปัญญาที่มีค่าของผู้สูงอายุ และศักยภาพของครอบครัวให้ทำงานหรือสร้างรายได้ร่วมกันได้มากขึ้น

3. **ด้านเทคโนโลยี** ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมไร้เงินสด การทำธุรกรรมออนไลน์จะกลายเป็นเรื่องปกติแทนที่การใช้เงินสดซึ่งผู้สูงอายุจะต้องเรียนรู้เพื่อการใช้ชีวิตประจำวันอย่างสะดวกขึ้นในอนาคต ดังนั้นทิศทางการทำงานด้านผู้สูงอายุบนความท้าทายใหม่ ต้องมุ่งไปสู่การทำงานที่อาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุมีความสามารถในการใช้ระบบออนไลน์มากขึ้น ที่สำคัญจะต้องรู้เท่าทันสื่อด้วย ขณะที่เครือข่ายผู้ทำงานด้านผู้สูงอายุ จะต้องพัฒนาการสื่อสารผ่านระบบสื่อหรือออนไลน์ และใช้เทคโนโลยีด้านเครื่องมือสื่อสารในการทำงานให้มากขึ้น

4. **ด้านสังคม** วิถีชีวิตและพฤติกรรมการใช้ชีวิตเปลี่ยนแปลงไป ผู้คนหันมาทำกิจกรรมผ่านทางออนไลน์ และใช้เวลาในโลกออนไลน์ยาวนานขึ้น ซึ่งผู้สูงอายุเองก็จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและใช้เทคโนโลยีให้เป็น นอกจากนี้ยังมีความจำเป็นต้องออกแบบและปรับกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนรูปแบบและกิจกรรมใหม่ให้ผู้สูงอายุได้มีการรวมกลุ่มในรูปแบบใหม่บนสังคมดิจิทัลให้มากขึ้น หรือหากต้องการให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมแบบใหม่ อาจอยู่ในรูปแบบของเสียงตามสายของชุมชน ร่วมกิจกรรมบ้านตัวเองเพื่อความปลอดภัย แต่ยังคงมีการติดต่อกันระหว่างสมาชิกในชุมชน ขณะที่บทบาทครอบครัวสมาชิกครอบครัวเกื้อหนุนผู้สูงอายุลดลงเนื่องจากภาวะทางเศรษฐกิจ ดังนั้น ชุมชนจึงมีบทบาทเพิ่มขึ้นในการสนับสนุนผู้สูงอายุหรือสนับสนุนให้สมาชิกครอบครัวให้ดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้เทคโนโลยีมากขึ้น ต้องคำนึงถึงประเด็นที่ผู้สูงอายุอาจถูกหลอกลวง หรือได้รับข่าวสารที่ไม่จริง ได้ง่ายขึ้น

อย่างไรก็ตามการเตรียมความพร้อมรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อการขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุเป็นสิ่งสำคัญ โดยผู้ทรงคุณวุฒิในงานด้านสูงอายุ เห็นว่า ควรจะต้องมีการเตรียมความพร้อมดังนี้

1. **การพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ** เร่งเพิ่มความรู้ในทุกมิติให้แก่ผู้สูงอายุ และผู้ที่จะเป็นผู้สูงอายุในอนาคต การเพิ่มทุนมนุษย์ด้วยการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิตในหลากหลายรูปแบบเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมขับเคลื่อนงานลดความเหลื่อมล้ำทั้งในด้านความรู้ เศรษฐกิจ และการเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยเฉพาะผู้สูงอายุในวัย 60-75 ปี ซึ่งส่วนใหญ่พบว่ามีการใช้โทรศัพท์ Smart phone อยู่แล้ว ซึ่งสิ่งนี้เป็นช่องทางในการสร้างความรู้ทางการสื่อสารได้

2. **การพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายผู้สูงอายุ** การทำงานด้านผู้สูงอายุ หน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะวิทยาการในการฝึกอบรม สร้างองค์ความรู้ ปรับเปลี่ยนทัศนคติในการทำงาน จากการเป็นผู้สอน ให้เป็นผู้แนะแนว เป็นผู้นำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดกระบวนการคิดในการทำงานลดการทำงานจากระบบสั่งการให้เกิดงานตามนโยบายจาก “บนสู่ล่าง” ซึ่งผลที่ได้มีแต่โครงสร้างที่อาจตอบโจทย์ให้กับผู้กำหนดนโยบาย แต่อาจไม่สนองต่อการแก้ปัญหาให้กับกลุ่มเป้าหมายอย่างเป็นรูปธรรม และงานมักจะหยุดลงเมื่อจบโครงการ หรือไม่มีเจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้าไปทำงานด้วยในทางกลับกัน สร้างกระบวนการทำงานจาก “ล่างสู่บน” โดยใช้กระบวนการ “นำให้เขาคิด” ไม่ “คิดนำเขา” ผลประโยชน์จะได้กับกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง อันจะนำมาซึ่ง การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) และนำไปสู่ความยั่งยืนของงาน (Sustainability) นอกจากนี้ควรมีนโยบายและระบบสนับสนุนท้องถิ่น ชุมชน รวมถึงกระจายภารกิจให้ท้องถิ่นชุมชนเพื่อเพิ่มบทบาทชุมชนให้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานผู้สูงอายุ

มากขึ้นขณะเดียวกันต้องแสวงหาวิธีการทำงานรูปแบบใหม่ที่เหมาะสมกับการดำเนินงานกับกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน หรือหา platform ใหม่ ๆ อีกทั้งต้องศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุทุกมิติและค้นหาให้ได้ว่าอะไรที่ยังเป็นช่องว่างที่ยังไม่สามารถดำเนินการได้ เพื่อออกแบบแนวทางการทำงานในระดับนโยบาย ระดับปฏิบัติการ หรือระดับบริการ ในการขับเคลื่อนงานผู้สูงอายุ และปรับแนวคิดการทำงาน “โรงเรียนผู้สูงอายุ” ให้ก้าวข้ามการติดติดกับคำว่า “โรงเรียน” หรือ “มหาวิทยาลัย” ซึ่งต้องมีหลักสูตรการเรียนการสอนในแบบระบบของโรงเรียนจากองค์การภายนอก ให้เป็นการสอนตามความจำเป็นในการดำรงชีวิตในปัจจุบันวัย

3. การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ หน่วยงาน ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้อง จะต้องมีการขับเคลื่อนงานบูรณาการตั้งแต่ข้อมูลสารสนเทศเชิงยุทธศาสตร์เพื่อการวิเคราะห์กำหนดทิศทางการทำงาน กำหนดเป้าหมายร่วม และมีการสร้างขับเคลื่อนสู่เป้าหมายเดียวกันและร่วมกันอย่างแท้จริง และมีแผนปฏิบัติสู่ระดับชุมชน ท้องถิ่นส่วนผู้ปฏิบัติงานต้องปรับตัวในด้านการดำเนินงาน การสื่อสารระยะไกล การใช้เทคโนโลยีมาช่วย อาทิ teleconference หรือการประชุมงานส่งต่อข้อมูลโดยไม่ต้องลงพื้นที่ และส่งเสริมการวิจัย การศึกษาการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการขับเคลื่อนงานผู้สูงอายุ การสร้างแอปพลิเคชันในการใช้งานอย่างง่าย สะดวก ราคาถูกหรือไม่แพงมากเพื่อให้ผู้สูงอายุเข้าถึง และจัดบริการรูปแบบใหม่ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเรียนรู้ในการใช้เทคโนโลยีขณะเดียวกันการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้เทคโนโลยีมากขึ้น ต้องคำนึงถึงประเด็นที่ผู้สูงอายุอาจถูกหลอกลวง หรือได้รับข่าวสารที่ไม่จริงได้ง่ายขึ้น ต้องสร้างระบบเฝ้าระวัง รวมถึงการจัดทำมาตรฐานแหล่งข้อมูลข่าวสารที่น่าเชื่อถือไว้สำหรับผู้สูงอายุตรวจสอบเพื่อป้องกันการถูกหลอกลวง นอกจากนี้ควรส่งเสริมสนับสนุน และนำทรัพยากรของภาครัฐในพื้นที่ เช่น ครู กศน. ให้นำความรู้และเทคโนโลยีในการสร้างองค์ความรู้ให้กับประชาชน อย่างเป็นรูปธรรม

4. การแบ่งปันข้อมูลระหว่างหน่วยงานและการกำหนดเป้าหมายร่วมจากฐานข้อมูลที่มี การจัดทำสารสนเทศเพื่อการวิเคราะห์ ออกแบบงานในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะทำให้ภาพรวมของการขับเคลื่อนงานต่อจิ๊กซอว์เป็นภาพเดียวกันได้โดยสมบูรณ์โดยคำนึงถึงประโยชน์ผู้สูงอายุและความสำเร็จของการขับเคลื่อนงานของประเทศไทยเป็นสำคัญ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ, 2566)

สรุป

ทิศทางการพัฒนาสังคมตามทิศทางการขับเคลื่อนแผนปฏิรูปราชการภาครัฐของไทย คือ

1. การพัฒนาศักยภาพคนและสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวอย่างยั่งยืน ขับเคลื่อนการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต ประกอบด้วย การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ การพัฒนาเด็กตั้งแต่ช่วงการตั้งครรภ์จนถึงปฐมวัย การพัฒนาช่วงวัยเรียน/วัยรุ่น การพัฒนาและยกระดับศักยภาพวัยแรงงาน การขับเคลื่อนการพัฒนาศักยภาพคนไทยที่ต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนนโยบายภาครัฐและความร่วมมือ จากทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนการพัฒนาทุนมนุษย์ร่วมกัน การขับเคลื่อนพัฒนาศักยภาพและโอกาสของคนรุ่นใหม่ สร้างความรู้ ทักษะความสามารถ มนุษย์สัมพันธ์ และด้านการทำงานเป็นทีม การขับเคลื่อนการสร้างเสริมสุขภาพของสถาบันครอบครัว ส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว เพื่อสร้างความรัก ความอบอุ่น และความเข้าใจภายในครอบครัว การปลูกฝังให้มีวิถีการดำเนินชีวิตที่ดี

2. การสร้างโอกาสและยกระดับการคุ้มครองทางสังคมสำหรับคนทุกช่วงวัย ภาครัฐมีนโยบายสำคัญในการขับเคลื่อนงานในมิติใหม่โดยมีเป้าหมาย คือ ทุกครอบครัวเข้าถึงการคุ้มครองทางสังคม ลดความยากจน สร้างความยั่งยืน มุ่งเน้นการเสริมสร้างศักยภาพครอบครัวให้กับคนทุกช่วงวัยที่ต้องพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีการขับเคลื่อนโครงการสำคัญยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มเปราะบาง การช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มเปราะบางครอบคลุม 5 มิติ ได้แก่ มิติด้านสุขภาพ มิติด้านความเป็นอยู่ มิติด้านการศึกษา มิติด้านรายได้ มิติด้านการเข้าถึงบริการภาครัฐ ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน การส่งเสริมศักยภาพผู้ด้อยโอกาส และการเข้าถึงสวัสดิการของภาครัฐ มีการขับเคลื่อนการให้บริการสวัสดิการสังคม รวมทั้งส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนและท้องถิ่นจัดสวัสดิการสังคม การขับเคลื่อนการคุ้มครองทางสังคมตามมาตรการของรัฐบาล

ไทยในการสนองตอบวิกฤติการณ์โควิด-19 ภาครัฐจัดทำยุทธศาสตร์การคุ้มครองทางสังคมเพื่อกำหนดนโยบายและ แนวทางปฏิบัติ ที่ชัดเจน รวมทั้งภารกิจต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่มีความชัดเจนมากขึ้น

3. การพัฒนาทุนทางสังคม สร้างการมีส่วนร่วม เสริมเศรษฐกิจฐานรากสู่การเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน
ขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากสู่การเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน ส่งเสริมการลงทุนทางสังคมในรูปแบบใหม่ ปรับกลไกการขับเคลื่อนงานเชิงพื้นที่ที่มุ่งเน้นการพัฒนาสังคมแบบองค์รวม เสริมสร้างพลเมืองที่มีส่วนร่วม พลเมืองต้นรู้ อาสาสมัครพัฒนาสังคม จิตอาสา เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม และเสริมสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในการเพิ่มมูลค่าและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์และทุนทางสังคม การขับเคลื่อนการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การมีผู้นำชุมชนที่มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลในชุมชน การกำหนดเป้าหมายร่วมกันของคนในชุมชน รูปแบบของผลประโยชน์ต่างตอบแทนที่สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมจะได้รับต้องมีความชัดเจน การดึงความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก การกำหนดค่านิยมพื้นฐานร่วมกันในชุมชน การสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นในชุมชน การสร้างความร่วมมือและประสานความร่วมมือระหว่างผู้นำชุมชนและสมาชิกของชุมชน การสร้างอัตลักษณ์ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน การมีช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ กระบวนการมีส่วนร่วมสู่การเป็นชุมชนในสังคมพึ่งตนเอง มีการขับเคลื่อนทุนการเงิน ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม และทุนธรรมชาติที่มีศักยภาพ มีความโดดเด่น ได้แก่ การออม/การมีหนี้/การกู้ยืม และผลผลิตในชุมชน ในด้านทุนการเงิน การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากสู่การเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน ภาครัฐขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศที่ดีต้องเริ่มจากเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน การสร้างรายได้ของคนในชุมชนเป็นวิธีการที่แก้ไขปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้เป็นอย่างดี

4. การมุ่งพัฒนาองค์กรให้มีสมรรถนะและผลสัมฤทธิ์สูงเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล ขับเคลื่อนการพัฒนาหลักสูตรสมรรถนะด้านดิจิทัลสำหรับข้าราชการและบุคลากรภาครัฐให้เข้าสู่กรอบมาตรฐานหลักสูตรทักษะดิจิทัล TDGA สำหรับข้าราชการและบุคลากรภาครัฐ ด้วยการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลจัดประเภทกลุ่มทักษะความสามารถด้านดิจิทัล ได้ดังนี้ มิติที่ 1 รู้เท่าทันและใช้เทคโนโลยี มิติที่ 2 เข้าใจนโยบาย มิติที่ 3 ใช้ดิจิทัลเพื่อการประยุกต์และพัฒนา มิติที่ 4 ใช้ดิจิทัลเพื่อการวางแผนบริหารจัดการ มิติที่ 5 ใช้ดิจิทัลเพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงและสร้างสรรค์ การปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ พัฒนาและปรับระบบวิธีการปฏิบัติราชการให้ทันสมัย โดยมีการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการการพัฒนาตามหลักสมรรถนะในการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล การขับเคลื่อนมุ่งเน้นและให้ความสำคัญเรื่องการพัฒนาตามหลักสมรรถนะ คือ การนำหลักความสามารถหรือสมรรถนะมาใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล

ข้อเสนอแนะ

ภาครัฐควรเร่งรัดการดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย มุ่งเน้นส่งเสริมให้ทุกช่วงวัยมีศักยภาพอย่างเหมาะสม เสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพแรงงาน ส่งเสริมอาชีพ เพิ่มรายได้ที่มั่นคง กำหนดทิศทางการพัฒนาสังคมตามทิศทางการขับเคลื่อนแผนปฏิรูปราชการภาครัฐของไทย ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม มีการเปิดเวทีประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเพื่อสร้างนโยบายทิศทางการพัฒนาสังคมตามทิศทางการขับเคลื่อนแผนปฏิรูปราชการภาครัฐของไทย ภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย มุ่งเน้นการพัฒนาในระยะยาวอย่างยั่งยืนสร้างกรอบแนวทางให้บุคลากรภาครัฐใช้ในการบริหารการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง จัดทำแผนปฏิรูปราชการรายปีที่สอดคล้องกับงบประมาณที่ได้รับจัดสรร ขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิต ระบบสวัสดิการสังคมให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี วางแผนขับเคลื่อนการบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบ และธรรมาภิบาลในสังคมไทย บริหารจัดการองค์กรภาครัฐให้สอดคล้องกับทิศทางการนำพาประเทศไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2566ก). *แผนปฏิบัติการราชการระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) ของกระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- _____. (2566ข). *แนวทางการส่งเสริมศักยภาพผู้ด้อยโอกาส และการเข้าถึงสวัสดิการของภาครัฐ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- _____. (2566ค). *แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว*. *วารสารสตรีและครอบครัวฉบับพิเศษ*, 3(13), 14.
- กฤษฎา อีระโกศลพงศ์. (2564). การคุ้มครองทางสังคม : มาตรการของรัฐบาลไทยในการสนองตอบวิกฤติการณ์โควิด-19. *วารสารธรรมศาสตร์*, 40(1), 10-58.
- คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2566). *Digital Government Skill Curriculum Management (DGSC) ระบบพิจารณาขั้นทะเบียนหลักสูตรพัฒนาสมรรถนะด้านดิจิทัลสำหรับข้าราชการและบุคลากรภาครัฐ*. สืบค้น 10 กุมภาพันธ์ 2566, จาก https://dgsc.dga.or.th/home/about_us
- ชัยทวี เสนะวงศ์. (2563). *คุณลักษณะของ “Digital Organization”*. สืบค้น 10 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://www.khonatwork.com/>
- ณดา จันทรสม. (2566). *ทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน*. เรียกใช้เมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://econ.nida.ac.th/>
- ณัฐฐา ทรัพย์อุบลมภ์. (2560). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ดิเรก ฤกษ์ห่วย. (2552). *ทฤษฎีและแนวทางการพัฒนาสังคม*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ตรีนุช เทียนทอง. (2565). *แผนปฏิบัติการดิจิทัลเพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2563-2565*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- นุชจรี วงษ์สันต์. (2559). *ทิศทางและการพัฒนาประเทศตามนโยบายของรัฐบาล และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12*. ชลบุรี: วิทยาลัยมหาดไทย.
- พระครูใบฎีกาวิภาญ วิสุทโธ. (2565). การขับเคลื่อนตลาดนัดชุมชนสู่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การขับเคลื่อนตลาดนัดชุมชนสู่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 13(2), 1-14
- พระมหาภคกฤษ ภูติโสภณ. (2564). การพัฒนาศักยภาพและโอกาสของคนรุ่นใหม่ในการออกแบบอนาคต ชุมชนเชิงสร้างสรรค์. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(1), 1-13.
- พริมรพี จรรย์ยานพิวาทย์. (2566). *พม. ประชุมติดตามการขับเคลื่อนโครงการสำคัญ (Flagship Projects) ประจำปี 2566*. สืบค้น 10 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://webcache.googleusercontent.com/>
- พัฒนพงศ์ สุกิจปาณินิจ. (2566). *ทุนทางสังคมกับการพัฒนาประเทศ*. สืบค้น 10 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://kukr.lib.ku.ac.th/>
- ฟ้าลั่น กระสังข์. (2562). *ทุนชุมชนกับกระบวนการมีส่วนร่วมสู่การเป็นชุมชนพึ่งตนเอง : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนรางวัลและหนองสาหร่ายอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี*. *วารสารวิจัยบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์*, 5(2), 61-73.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2566). *ทิศทางการขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุภายใต้ความท้าทายใหม่สถานการณ์โควิด-19*. สืบค้น 10 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://thaitgri.org/?p=39128>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช). (2560). *ศักยภาพคนไทยเพื่ออนาคตประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช).

สำนักงานศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร. (2566). การพัฒนาสมรรถนะในการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล.

กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต.

กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

อนุกุล ปัดแก้ว. (2566). ปลัด พม. ย้ำขับเคลื่อนงานมิติใหม่ เน้นทุกครอบครัวเข้าถึงการคุ้มครองทางสังคม ลดความยากจน สร้างความยั่งยืน. สืบค้น 10 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://www.thaigov.go.th/>

Cernea, M. M. (1991). *Putting People First*. London: Oxford University Press.

Conyers, D. & Hills, P. (1984). *An Introductory to Development Planning in Third World*.

NY: John Wiley & Sons.

Waterstone, Michael. (1969). *Political Participation for People with Disabilities*. NY: Mc Graw-Hill.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ
เปิดรับสมัครนักศึกษา

ปริญญาโท MBA MPA
ปริญญาเอก DBA DPA

092-442-9000 (บพิตรนิมุข จักรวรรดิ)
092-442-8000 (ศาลายา)
092-442-7000 (หัวหิน)

<http://rcim.rmutr.ac.th/>

